

משפחת קאהן

Foto: Nathan Cahn (Archiv Jessurun/Amsterdam)

Quellen zum Text: Archiv der Stadt Hattingen

Recherche: Lars Friedrich

משפחת קאהן

ההתחקות אחר שורשיה של משפחת קאהן מובילה אל העיר פריסהיים שבחבל הריין, שם עשו לעצמם בני המשפחה שם ומוניטין בשוק הנדל"ן המקומי כאשר התיישבו בה.

נתן ג'וזף קאהן נולד בעיר פריסהיים בסביבות שנת 1770. נכדו נתן, שעל שמו נקרא ושכינוו הגרמני היה נורברט, נולד אף הוא שם, בשנת 1846. בהמשך התחתן הנכד עם אמאלי שמידט, בת למשפחה יהודית מהעיר האטינגן. אביה של אמאלי, סלומון, נישא לסיבילה כהן, אלמנתו של סוחר בשם גומפרץ, אף הוא מהעיר האטינגן.

בשנת 1856 רכש סלומון שמידט את בית הברזל (Bügeleisenhaus) ושילם תמורתו 1,000 מטבעות טאלר של מחוז הריין. הוא הקים במקום בית מטבחים פרטי וקצבייה. יצוין כי בית מטבחים ציבורי היה קיים בהאטינגן רק זמן קצר לפני תחילת המאה.

בשנת 1872, עבר הבית בהאלדנפלאץ לבעלות בתו של שמידט ובעלה, אמאלי ונורברט קאהן. שניהם חברו לבנו קארל והמשיכו כצוות להפעיל ולתחזק את העסק לבשר. בשנת 1907 רכש נורברט מבנה שכן והעתיק אליו את החנות. כיום משמש בית הברזל כבית דירות מגורים.

לאחר נישואיו לאמאלי מאיר, בשנת 1910, קיבל לידי קארל קאהן את ניהול הקצבייה של אביו. עסקי המשפחה גדלים ומשגשגים, כאשר הסיבה לכך היא העובדה שהבעלים שוחטים ומוכרים גם בשר חזיר, וזאת למרות שעל פי היהדות מדובר בחיה מוקצה ואסורה למאכל. הודות למסחר בבשר הלא כשר הם מרחיבים משמעותית את חוג לקוחותיהם, הכולל עתה לא מעט צרכנים שאינם חברי הקהילה היהודית.

בשנת 1938 מוכר קארל קאהן "בהסכמה מוחלטת" את "אטליז הבקר והחזיר המתופעל חשמלית" לקצב וילהלם שטראטמן. כתוצאה מהערכת שווי מופחתת של הנכס על-ידי הרשם המחוזי ובניכוי חבות המשכנתא שנותרה, משלם בסופו של דבר הקצב שטראטמן רק 12,040 מארקים של הרייך הגרמני. מדובר בסכום המהווה פחות ממחצית מחיר הרכישה המקורי שעליו הסכימו הצדדים. עם מסירת העסק לבעליו החדשים, בראשון לנובמבר 1938, הופכת הקצבייה הוותיקה שהקים בשנת 1857 סלומון שמידט בהאלדנפלאץ לאטליז רגיל לכל דבר, חסר כל זכר וסממני זהות יהודית.

לאחר מכירת הקצבייה, מחליטים אמאלי וקארל קאהן לעזוב את גרמניה. להחלטתם זו תורמים גם הפוגרומים שפרצו באותו חודש נובמבר, ושבעקבותיהם הוטל על קארל עונש מאסר במחנה הריכוז זאקסנהאוזן. בסוף עונת הסתיו של 1939 מגישים בני הזוג בקשה לאשרת יציאה בקונסוליה הצ'יליאנית בברלין. מסיבות לא ברורות לא עזבו אמאלי וקארל קאהן בסופו של דבר את האטינגן.

בחודש יוני 1941 הועברו בני הזוג קאהן ל"בית היהודים" של האטינגן באיזור הרוהרוויזן, אותו עזבו על-פי הרישומים ב-28 באפריל 1942. הם הועלו על רכבת הגירוש השנייה שיצאה ממתחם המינהל ארנסברג לכיוון גטו זמושץ הסמוך לעיר לובלין. הם נרצחו ככל הנראה בגטו זמן קצר לאחר שהגיעו אליו.

מה באשר לאחיותיו של קארל קאהן? מה עלה בגורלן?

ברטה קאהן נישאה בשנת 1903 לסוחר הבקר נתן מנדל מהעיר ליניך והיגרה עימו להולנד. בשנת 1942 גורשה למחנה ההשמדה אושוויץ, שם הוצאה להורג ב-2 בנובמבר 1942.

רוזאלי קאהן נישאה בשנת 1911 לסוחר הבקר אברהם קמפ והתגוררה עימו בקלן. גם הם היגרו מאוחר יותר להולנד. בשנת 1943 היא נתפסה וגורשה למחנה ההשמדה סוביבור, שם נרצחה ב-23 ביולי 1943.

זלמה קאהן נישאה בשנת 1928 לסוחר הבקר ובעל הקצבייה אלפרד אברהם. ב-19 בדצמבר 1940 אולצה לעזוב את דירתה בעיר דויסבורג ולעבור לגור ב"בית היהודים" המקומי. ב-11 בדצמבר 1941 פונו שניהם מהבית וגורשו משם לגטו יהודי לטביה בריגה, שם נרצחו בשנת 1942.

יוהאנה קאהן, אחותה התאומה של זלמה, נישאה בשנת 1913 לסוחר הבקר אלברט פרלשטיין והתגררה עימו בחבל האיפל. בשנת 1938 הם מוכרים את כל רכושם, בורחים מגרמניה, נכנסים למקום מסתור בצרפת ושורדים את המלחמה. אלברט פרלשטיין נפטר בשנת 1968, אלמנתו יוהאנה ארבע שנים מאוחר יותר, בשנת 1972.

ג'ולי קאהן נפטרה מהתקף לב בשנת 1878, בהיותה בגיל שנה.

הדוויג קאהן נפטרה בשנת 1930, בהיותה בת 49.

ארבעה משבעת ילדי משפחת קאהן נרצחו על ידי הנאצים.

הבית בהאלדנפלאץ

מיקומו המרכזי של המבנה, במתחם שבין סימטת פרנהנדלוסווג, בית העירייה וכיכר הכנסייה, מעיד על כך שהקבלן שבנה אותו, וילהלם אלינג, השתייך למעמד אנשי העסקים האמידים שנהנו באותה תקופה מאיתנות כלכלית. לקראת סוף מלחמת שלושים השנים אף השקיע אלינג מכספו הפרטי בבית והוסיף לו הרחבה בצורת טראפז. תוכנית הרצפה האידיואינקרטית של הבית מזכירה משטח ברזל, מה שזיכה את הבניין החל מסביבות שנת 1900 בתואר "בית הברזל".

ימים אחדים לאחר תום הפוגרומים שהחלו בחודש נובמבר 1938 והסתיימו בינואר 1939, ניסה איגוד ילידי האטינגן להשתלט על בית הברזל. הם פנו למפלגת העובדים הלאומנית-סוציאליסטית המקומית, ה-NSDAP, בבקשה לשנות את יעודו של המבנה. לאחר שגורשו ממנו בעליו היהודיים, הועבר הבית לרשותה של נשיאות הרשות הכלכלית במחוז ווסטפאליה. בשנת 1941 הוצא הבית למכירה.

בשל מצבו הירוד של המבנה לא נמצא לו קונה ראוי. בחודש יולי 1942 הופקע הנכס לטובת הרייך הגרמני. בשנת 1945 הועבר הבניין המוזנח, שכמעט ולא נפגע במלחמה, לידי תאגיד הנאמנות היהודי (JTC). למרות שנראה היה שהריסתו של הבניין היא בלתי נמנעת, שוכנו בו עד לתחילת שנות השישים פליטי מלחמה וחסרי דיור אחרים, לעיתים עד שבע משפחות במקביל.

בשנת 1953 פתחה מועצת אגודת ילידי העיר האטינגן - המליאה הראשונה בהרכב שלאחר המלחמה, במשא ומתן עם תאגיד הנאמנות היהודי לצורך רכישת הבית. ב-11 ביולי 1955 נחתם חוזה המכירה. סוכם כי העמותה תשלם עבור הבעלות על המבנה 2,000 מארקים. המטרה היתה לשפץ את המקום כדי שיוכל לשמש כמרכז מפגש ומגורים לפליטי מלחמה ולעקורים חסרי בית. בשנת 1962 הושלם השיפוץ והמקום נפתח לציבור. במסגרת השיפוץ הוסרו בין השאר קורות העץ ורעפי הציפחה שכיסו את שיפועי הקצה של הגג, נהרסה הרפת שאיכלסה את חזית המבנה והוחלפו החלונות הגדולים. גרם מדרגות האולם וחלון הקצביה נותרו כמעט ללא שינוי.

החיים היהודיים בהאטינגן

21 בספטמבר 1484

בפעם הראשונה מוזכרות בשטר-מכר המילים "des Joden gude", מה שיוכל אולי להעיד על הימצאותם של יהודים בהאטינגן.

8 בדצמבר 1498

במסמך "הפריבילגיה היהודית" שפירסם בעל האחוזות, הדוכס יוהאן השני פון קלווה-מארק, הוא מורה על גירוש המשפחה היהודית שהתיישבה בהאטינגן, אוסר לצמיתות כל התיישבות עתידית של יהודים בתחומי העיר, ואוסר על יהודים לעבוד או לעסוק במשלח יד כלשהו בהאטינגן.

אפריל / מאי 1809

בפעם הראשונה מאז נחקק האיסור, מתיישב יהודי בהאטינגן.

1816

באמצעות איזכור מפורט וחד משמעי של העיסוק "מורה ומשרת דת", ניתן להסיק בפעם הראשונה על קיומם של חיי קהילה יהודיים בהאטינגן.

7 ביוני 1871

הונחה אבן הפינה למרכז הקהילתי (בית-כנסת ובית-ספר) ברחוב באהנופשטראסה.

13 בספטמבר 1872

טקס חגיגי לרגל חנוכת בית-הכנסת.

1 באפריל 1933

מוכרז יום חרם נאציונאל-סוציאליסטי כנגד חנויות בבעלות יהודית.

9 במרץ 1933

פורצות הפרעות הראשונות כנגד עסקים יהודיים.

9 בנובמבר 1938

חילול בית-הכנסת בהאטינגן, הרס וביזה של חנויות ודירות בבעלות יהודית.

4 במרץ 1939

העיתון "מולדת לעת צהריים" מודיע על החרבת בית-הכנסת המקומי באמצעות הכותרת "האטינגן נקייה מיהודים".

26 ביוני 1941

העברה בכפייה של יהודים מהאטינגן ל"בית היהודים", מפעל הנשק הישן של מחוז הרוהר.

אפריל 1942

כל 24 היהודים שהתגוררו בהאטינגן גורשו מבתיהם ונשלחו בשלושה קרונות רכבת מזרחה. כולם הוצאו להורג בשנת 1942.

יולי 1987

נחנכה בעיר "כיכר בית-הכנסת" שבמרכזה לוח הזיכרון "נגד השיכחה".